

EDUSKUNTA
Perustuslakivaliokunta
pev@eduskunta.fi

Kuultavana tietosuojavaltuutettu

HE 300/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakstietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan Perustuslakivaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetulta kirjallista asiantuntijalausuntoa HE 300/2018 vp:stä. Esitän kunnioittavasti lausuntonani seuraavaa.

Tietosuojavaltuutettu on antanut tätä lakiesitystä koskevat lausunnot Sosiaali- ja terveysministeriölle 01.03.2017 (dnro 241/03/2017) sekä 09.05.2018 (dnro 1264/03/2018). Tietosuojavaltuutetun esittämät huomiot on otettu esityksen jatkovalmistelussa varsin hyvin huomioon. Myös yleisen tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa koskeva arvio on lakiehdotuksen perusteluissa tehty erittäin kattavasti.

Kiinnitän valiokunnan huomion seuraaviin esityksen kohtiin:

Yksi vai kaksi rekisteriä ja käyttötarkoitussidonnaisuus. Suostumuksesta kieltöihin

Lakiehdotuksen 14 §:n mukaan saman palvelunantajan sisällä voitaisiin antaa käyttöoikeudet asiakastietoihin kunkin työntekijän työtehtävien edellyttämässä laajuudessa. Tämä mahdollistaisi sen, että sosiaalihuollon työntekijällä voisi olla käyttöoikeudet joihinkin terveydenhuollon tietoihin, ja terveydenhuollon työntekijöillä joihinkin sosiaalihuollon tietoihin, eikä suostumusta tai luovutukseen oikeuttavaa lainsäädännöstä enää edellytetäisi.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että lakiehdotuksen 14 §:n mukainen vaikutus nykytilaan on merkittävä. Tällä hetkellä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasrekisterit ovat erilliset, ja tietojen luovuttaminen myös saman palvelunantajan sisällä olevalle sivulliselle on mahdollista vain asiakkaan tai potilaan suostumuksella, tai luovutukseen oikeuttavan lainsäädännön nojalla. Lisäksi edellytetään, että tietojen saajalla on oikeus käsitellä saamiaan tietoja.

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että on olemassa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita, kuten esimerkiksi perheneuvola ja yhdistetty kotihoito, joissa työntekijöiden on perusteltua saada työtehtävissään tarvitsemiaan tietoja sosiaalihuollon asiakastiedoista terveydenhuoltoon, ja toisin päin. Valtaosa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastiedoista on kuitenkin sellaista, joihin ei ole perusteltua antaa käyttöoikeuksia sosiaali- ja terveydenhuoltorajan yli.

Esityksen mukaan sillä ei kuitenkaan ole tarkoitusta luoda yhteistä rekisteriä sekä sosiaali- että terveydenhuollolle (kts s. 43). Esityksen 14 §:ssä mukaan palvelunantajan on määriteltävä käyttöoikeudet (THL:n määrittämien perusteiden mukaan). Palvelunantaja on määriteltävä esityksen 8 kohdassa. Epäselvää on, onko kysymys kahdesta eri käyttötarkoituksesta, käyttöoikeuksista vai luovutuksista.

On arvioitava, merkitseekö 1. lakiehdotuksen 14 §:n mukainen muutos muutosta asiakas- ja potilastiedon alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Tämä puolestaan johtaa ensin arvioimaan, milloin henkilötietoja käsittelevä toimija toimii toimivaltuuksiensa puitteissa (esim. milloin sosiaalipalveluita tuottavan henkilön toimivaltuus on käsitellä terveydentila yms tietoja). Seuraavaksi on arvioitava, voidaanko tietojen käsittely toteuttaa riittävän turvallisesti ja vain välttämättömään rajoittuen esitetyllä THL:n määrittämiin perustuvalla mallilla.

Norminantovaltuudet

Lakiehdotuksen 14 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos antaisi määräykset niistä perusteista, joiden mukaisesti palvelunantajan on määriteltävä asiakastietoja käsittelevien henkilöiden käyttöoikeudet asiakastietoihin. Lakiehdotuksen perustelujen sivulla 110 on todettu, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle annettava norminantovalta liittyy teknisluonteisiin asioihin valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteuttamisessa. Koska lakiehdotuksen mukaisesti käyttöoikeudet voitaisiin antaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon välillä, tulisi Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan tässä yhteydessä merkittävä valta määritellä asiakas- ja potilastietojen käyttötarcoituksen muutosta silloin, kun käyttöoikeuksia määriteltäisiin sosiaali- ja terveydenhuolltorajan yli. Tietosuojavaltuutetun näkemyksen mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määräys ei tässä yhteydessä koskisi pelkästään teknisluontoisia ratkaisuja tietojärjestelmäpalvelujen toteuttamisessa.

Tietosuojavaltuutettu pitää tarpeellisena, että perustuslakivaliokunta arvioisi, voidaanko näin laaja norminantovalta määritellä lakiehdotuksen mukaisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Luovutussäännöksistä

Lakiehdotuksen 20 § koskee sosiaalihuollon asiakastietojen luovuttamista valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla. Vastaavasti lakiehdotuksen 19 § koskee potilastietojen luovuttamista valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla. Ehdotettujen pykälien 2 momenttien mukaan tällä tavoin toteutettavan luovutuksen ehtona on muun muassa, ettei asiakas ole kieltänyt tietojensa luovuttamista 17 §:n nojalla. Tietosuojavaltuutettu ehdottaa, että 19 ja 20 §:in lisättäisiin vastaava säännös kuin 17 § 3 momentissa on, esimerkiksi: "Kiellolla ei voi estää ammattihenkilön tai viranomaisen lakiin perustuvaa ja asiakkaan tahdosta riippumatonta oikeutta tietojen luovuttamiseen". Esimerkiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain 17-18 §:issä säädetään niistä edellytyksistä, joilla sosiaalihuollon palvelunantaja ja sosiaaliviranomainen voivat luovuttaa asiakastietoja siinäkin tilanteessa, jos asiakas on kieltänyt tietojen luovuttamisen.

Lainvalvonta

Esityksellä ei voida poistaa tietosuojavaltuutetun toimivaltaa suorittaa henkilötietojen käsittelyyn liittyvää lainvalvontaa.

Rangaistussäännöksistä

Lakiehdotuksen 48 § koskee rangaistussäännöksiä. Sen 2 momentissa todetaan muun muassa, että rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä. Tämä rikoslain kohta on muuttunut samassa yhteydessä, kun säädettiin tietosuojaista (5.12.2018/1051). Nykyään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä säädetään tietosuarikoksesta. Tämän vuoksi myös tästä viittauskohdasta tulee poistaa maininta "henkilörekisteririkoksesta" ja sen tilalle kirjoittaa "tietosuarikoksesta".

Yhteenveto

Olen arvioinut esitystä EU:n tietosuoja-asetukseen liittyvän kansallisen liikkumavaran kannalta. Käsitykseni on, ettei sitä ole ylitetty. Olen myös arvioinut, onko esitys laadittu muutoinkin siten kuin oikeusperusteena käytetyn tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c-alakohta ja 9 artikla edellyttävät.

Käsitykseni on, että esityksen mukainen henkilötietojen käsittely edellä esittämäni huomoiden voi perustua 6.1 artiklan c-kohdan mukaisesti rekisterinpitäjän lakisääteiseen velvoitteeseen.

Esitetyt suojatoimet ovat riittävät, mikäli rekisterinpitoa koskeva asia selvitetään.

Liitelaista ei ole huomautettavaa.